

Die Tagfalter Mitteleuropas östlicher Teil

Nog niet eens zo heel lang geleden was het redelijk eenvoudig als je dagvlinders wilde determineren: je nam Elseviers Vlindergids van Higgins & Riley en ging aan de gang. Goed, de teksten waren niet altijd correct, en de tekeningen niet zo scherp, maar je kreeg het meeste toch wel goed gedetermineerd. Maar de afgelopen vijftien jaar is de ene na de andere gids op de markt gekomen. Foto's en tekeningen zijn haarscherp, en door de enorm toegenomen kennis zijn de teksten ook steeds beter. Ook deze nieuwe gids vormt daar geen uitzondering op. Er is goed gekeken naar andere succesvolle gidsen, en die kennis is vervolgens goed toegepast. Hij bestrijkt de landen Polen, Tjechië, Slowakije, Hongarije en direct grenzende gebieden. Nederland hoort daar niet bij, maar al onze soorten staan erin. Het boek is niet te groot en stevig ingebonden, en kan daarom meteen mee het veld in. Na een korte inleiding van 18 pagina's komen meteen de soortbeschrijvingen. Daar staat in wat je verwacht, dus met een indicatie van de belangrijkste kenmerken en hoe je de vlinder kunt onderscheiden van verwante soorten. Helaas wordt de verspreiding als tekst gegeven. Liever had ik daar een kaartje

gezien. Verder wordt de tekst vergezeld van enkele vlinderfoto's (zonder uitzondering goede foto's), en zonodig tekeningen om bepaalde kenmerken te verduidelijken. Dat kunnen ook tekeningen van genitaliën, van poten, stippen, of andere opvallende kenmerken zijn. Minstens zo handig zijn de foto's van opgezette vlinders achterin. Daar staan mannetjes, vrouwtjes, en boven- en onderkanten als 'halve vlinders' afgebeeld. Dit is vaak een goede hulp bij een moeilijke determinatie. Toch zijn er ook wat minpunten. Weliswaar staat alles in het boek, je moet nu toch flink bladeren. Zelf had ik liever alle kennis over een soort bij elkaar gehad. Bij de opgezette vlinders had met pijltjes of streepjes aangegeven kunnen worden waar je op moet letten. Dat is echt veel duidelijker dan de vleugelbeschrijvingen, die bovendien nog eens ergens anders in het boek staan. En kaartjes vind ik ook makkelijker dan gebiedsbeschrijvingen. Samenvattend: een prima gids, waarmee niemand zich misloopt zal voelen. Alle soorten staan erin met goede foto's en beschrijvingen. Maar de gids van Tristan Lafranchis (Butterflies of Europe) is toch echt een klasse beter. Tevens behandelt die gids heel Europa, staan er goede kaartjes in en kun je via een determinatiesleutel tot de soort komen. Alleen zijn sommige kenmerken daar op de 'levende' foto's niet goed te zien. Als voor die soorten nou de opgezette vlinders uit de gids van Slamka worden gebruikt zijn we klaar. Of toch niet?

František Slamka
Die Tagfalter Mitteleuropas
östlicher Teil

Chris van Swaay

Hieronder vindt u de adressen van de werkgroepen van De Vlinderstichting. De meest actuele adressen zijn altijd te vinden op www.vlinderstichting.nl.

Groningen

- Vlinder & Libellenwerkgroep Groningen 'Stad en Ommeland'
Dhr. H. Sangers
Hemsterhuislaan 75
9752 NC HAREN
sange036@planet.nl

- Vlinderwerkgroep IVN Grootegast
Mw. A. Landsaat
Eiber 8
9861 HL GROOTEGAST
vlinderwerkgroep.grootegast@planet.nl
<http://home.planet.nl/~lansa001>

- Vlinderwerkgroep De Marne
Mw. D. Stoltenborgh
Leensterweg 31
9977 PA KLOOSTERBUREN

Friesland

- Vlinderwerkgroep Friesland
Dhr. G. Bergsma
Bosweer 29
8426 GS APPELSCHA
bergsmagj@cs.nl
home.wx.nl/~msinnema/vwg

- Libellenwerkgroep Friesland
De Hynstebiter
p/a It Fryske Gea
Dhr. P. de Boer
Postbus 3
9244 ZN BEETSTERZWAAG
anax@home.nl

Drenthe

- Vlinderwerkgroep Schoonebeek
Mw. C. Mazee
Europaweg 43
7761 AA SCHOONEBEEK
co.bosch@hccnet.nl

- Vlinderwerkgroep Zuidwolde
Dhr. J. de Haas
Jan Westerhuisstraat 2
7924 RE VEENINGEN
ja1937@hetnet.nl

- Vlinderwerkgroep Drenthe
Dhr. M. van de Veen
Raiffaiselaan 11
9301 GT RODEN
secretaris@vlinderwerkgroepdrenthe.nl

- Libellenwerkgroep Drenthe
Dhr. G. Abbingh
Muddegoorn 78
9403 NK ASSEN
g.abbingh@home.nl

Overijssel

- VWG Noordooost Overijssel
Dhr. E. Pullen
Rembrandtstraat 82
7771 XJ HARDENBERG
egbert.pullen@hetnet.nl
home.hetnet.nl/~m-pullen

- Vlinderwerkgroep IJhorst
Dhr. F. van der Ende
Egbert Vosland 12
7951 CM STAPHORST
frankvanderende@hetnet.nl

- Libellenwerkgroep Overijssel
Dhr. E. Ruiter
C. Houtmanstraat 10
8023 EA ZWOLLE
ruite843@planet.nl

- Vlinderwerkgroep Kop van Overijssel
Dhr. B. van Geel
De Rikking 198
8332 CK STEENWIJK
u2us@xs4all

Gelderland

- Vlinderwerkgroep Barneveld
Dhr. A. de Graaff
Vliegersvelderlaan 30
3771 XG BARNEVELD
rt.degraaff@inter.nl.net

- Vlinderwerkgroep Noordwest-Veluwe
Dhr. B. Beens
Van Lennepstraat 11
3842 XW HARDERWIJK
bertbeens@wanadoo.nl

- Insectenwerkgroep KNNV Noordooost-Veluwe
Mw. E. Koopmans-Grommé
Bongerdplein 1
8162 AW EPE
ed.van.dissel@hccnet.nl

- Vlinderwerkgroep IVN Nijkerk
Mw. L. Berghuis
Putterbrink 2
3881 LK PUTTEN
lydiaberghuis@versatel.nl

- IVN Ede Vlinderwerkgroep Otterlo
Mw. M. van der Pol
Elspeterweg 78a
3888 MX UDDEL
marieke@hetnet.nl

- Insectenwerkgroep NVW Culemborg
Mw. A. van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ CULEMBORG
ahvanberkel@hotmail.com
www.nvwc.nl

Werkgroepen

- Vlinderwerkgroep KNNV, Afdeling regio Doetinchem
Dhr. M. Hendriks
Moerbeibloesem 29
7006 MP DOETINCHEM
marcelhendriks@wish.net

- Insectenwerkgroep KNNV Apeldoorn
Dhr. K. Middelkamp
Kervelstraat 14
7322 PT APELDOORN
koos.middelkamp@planet.nl

- Vlinderwerkgroep IVN Apeldoorn
Dhr. A.B. van Werven
Honte 3
7333 HR APELDOORN
a.werven1@chello.nl

Utrecht

- Vlinderwerkgroep Woerden
Mw. M. de Haan
Van Teylingenweg 148
3471 GH KAMERIK
miek.dehaan@hetnet.nl

- Vlinderwerkgroep Utrecht
Dhr. H. Hendriks
J. de Bekastraat 2
3514 VM UTRECHT
030 - 27 16 506
<http://home.tiscali.nl/stea.utrecht/vlinderwerkgroep>

- Vlinderwerkgroep Amersfoort
Mw. I. Janssen
St. Willibrordusstraat 9
3812 TH AMERSFOORT
irma.j@tiscali.nl

Noord-Holland

- Vlinderwerkgroep Zaanstreek
Mw. H. Roode-Woudstra
Postbus 223
1500 EE ZAANDAM
hroode@hotmail.com

- Insectenwerkgroep KNNV Hoorn
Mw. H. van der Groep
Yellowlaan 24
1695 HV BLOKKER
henny@watersnuffel.nl

- Vlinderwerkgroep Den Helder
Dhr. K. Kaag
Kofstraat 14
1784 RP DEN HELDER
klaas.kaag@hetnet.nl

- Vlinderwerkgroep Noord-Kennemerland
Mw. E. Swart-Meurs
Bakkersweg 20
1852 EE HEILOO
em.meurs@quicknet.nl

- Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland
Dhr. F. Koning
M. Hobbemastraat 37
2102 BJ HEEMSTEDE
koning.f@wolmail.nl
www.knnv.nl/haarlem/libellenwerkgroep.htm

- Vlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland
Joop Maurik
Paulus Potterlaan 21
2102 CC HEEMSTEDE
023 - 528 55 02
joopmourik@gmail.com
www.knnv.nl/haarlem/dagvlinderwerkgroep.htm

Zuid-Holland

- VWG Alphen a/d Rijn
Mw. D. van Berkel
Jaagdpad 12
2394 CN HAZERSWOUD
dinkyvanberkel@casema.nl

- VWG & LWG Nieuwkoop-Noorden
Dhr. P. van Hoek
Weezenhof 3815
6536 HS NIJMEGEN
phwvanhoek@chello.nl

- Vlinderwerkgroep Waterweg Noord
Dhr. J. Scheffers
Van der Hoevenstraat 2
2671 EG NAALDWIJK
suzan.scheffers@hetnet.nl

- VWG Zoetermeer
Mw. A. Van Beek
Turfberg 16
2716 LT ZOETERMEER
anjahansvb@wanaddo.nl

- Vlinderwerkgroep KNNV Gouda
Dhr. H. Bouter
Begoniastraat 7
2821 TL STOLWIJK
huig.bouter@wanadoo.nl

- Vlinder & Libellenwerkgroep De Krimpenerwaard
Dhr. P.G. Schrijvershof
Corellistraat 14
2901 KB CAPELLE A/D IJSSEL
marijke.paul@hetnet.nl

- Vlinder- & Libellenwerkgroep Bureau Stadsnatuur Rotterdam
Dhr. M. Backerra
Postbus 23452
3001 KL ROTTERDAM
m.backerra-bsr@nrm.nl

- Vogel-, vleermuis-en vlinderwerkgroep Noordrand Rotterdam
Dhr. P. van Dalen
Meidoornhoek 18
3053 BB ROTTERDAM
vandalenv@cs.com

- Vlinderwerkgroep Voorne-Putten
Mw. J. Ten Thije
Orion 47
3225 GL HELLEVOETSLUIS
jtenthije@hetnet.nl
www.knnv.nl/voorne/03-werkgroepen/c-vlinderwg/VlinderWG.htm

- Vlinderwerkgroep Hoeksche Waard
Dhr. H. Bunjes
Spuidijk 11
3262 LH OUD-BEIJERLAND
h.bunjes@hetnet.nl
www.hwl.nl

- Insectenwerkgroep Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard
Dhr. L. van Beest
Nachtegaallaan 15
3362 NK SLIEDRECHT
leovanbeest@freeler.nl

Zeeland

- Vlinder- en libellenwerkgroep Zeeland
Dhr. L. Waanders
Donkerstraat 42
4463 VW GOES
henny.waanders@xs4all.nl
www.vlinlibzeeland.nl

- Vlinderwerkgroep West Zeeuws-Vlaanderen ('t Duumpje)
Mw. A. Almekinders
Olieslagersweg 1
4525 LC RETRANCHEMENT
anna.almekinders@net.hcc.nl
www.vlinderswestzeeuwschvlaanderen.nl

- Vlinderwerkgroep Zeeuws-Vlaanderen (Oost)
Dhr. J.A.M. de Bakker
Pastoor Willemsstraat 5
4586 AJ LAMSWAARDE
jdbakker@zeelandnet.nl

Noord-Brabant

- Vlinderwerkgroep De Lokker
Mw. P. Veraart
St. Janstraat 100
4714 EJ SPRUNDEL
petra.veraart@home.nl

- Vlinderwerkgroep Dongen
Mw. F. Grootzwagers
p/a Triangellaan 17
5101 AG DONGEN
f-grootzwagers@home.nl

- Vlinderwerkgroep Mark en Leij
Dhr. F.P.M. Vermeer
Ghil 4
5111 ED BAARLE NASSAU
vlinders@markenleij.nl
www.markenleij.nl

- VWG IVN Den Bosch
Mevr. T. Cramer
Marie Coenenstraat 12
5241 KP ROSMALEN
awmmol@hccnet.nl

- Vlinder- en Libellenwerkgroep Land van Maas en Waal
Dhr. G. van Doremaele
Edelmanstraat 15
5331 TG KERKDRIEL
beren1@wandoo.nl

- Vlinder & Insectenwerkgroep IVN Oss
Mw. C. Wijnen
Wijststraat 15
5384 RA HEESCH
cunwijnen@planet.nl

- Vlinderwerkgroep IVN Bakel/Milheeze
Mw. T. van der Elsen
Antoon Coolenstraat 64
5421 RC GEMERT
toni_elsen@hotmail.com

- Vlinderwerkgroep Brabant Oost
Dhr. G.D. Rakhorst
Fokkershoek 29
5473 VD HEESWIJK
gdrakhorst@home.nl

- Vlinderwerkgroep Bergeyk-Eersel
Dhr. W. van Herk
Laaghuizerweg 5
5521 LB EERSEL
w.vanherk1@hetnet.nl

- Natuurwerkgroep Liempde
Mw. M. van Zon
Nieuwstraat 63
5298 CK LIEMPDE
natuurwerkgroepliempde@home.nl

Limburg

- Libellenstudiegroep Limburg
Dhr. J.T. Hermans
Hertestraat 21
6067 ER LINNE

- Vlinderstudiegroep Limburg
Dhr. J. Queis
Spaanse Singel 2
6191 GK BEEK
jqueis@hotmail.com

- VWG Top van Limburg
Dhr. G. Beumeler
Prinses Beatrixstraat 24
6591 EX GENNEP
g.beumeler@planet.nl

Eindexamen biologie over pimperlblauwtjes

De Havoscholieren die eindexamen deden in het vak biologie kregen een interessant onderwerp voorgeschoteld: de pimperlblauwtjes. De Vlinderstichting heeft in de persoon van Irma Wynhoff een deskundige op dit gebied in huis en haar onderzoek werd dan ook als basis voor de opgaven (zie hiernaast) gebruikt.

Wilt u het hele examen bekijken of de antwoorden weten? Kijk op www.vlinderstichting.nl (onder homepage vlinderstichting/actueel).

Lezingen

19 september, 20.00 uur

Vlinders en hun omgeving - Kars Veling

KMTP Groei & Bloei
't Nieuwe Kerkehuis (ingang Daltonstraat), Leusderweg 110, Amersfoort.
Niet-leden € 2,-.

9 oktober, 20.00 uur

Vlinders en hun omgeving - Jaap Bouwman

KMTP Groei & Bloei
Wijkcentrum De Bergse Plaat, Ooitas 3, Bergen op Zoom
Niet-leden € 2,50

8 november, 20.00 uur

Vlinders, libellen en andere insecten in de tuin - Kars Veling
KMTP Groei & Bloei
Partycentrum De Doele, Koemarkt 56, Purmerend
Niet leden € 3,50 (incl. kopje koffie).

Wilt u een medewerker van De Vlinderstichting voor uw organisatie een lezing laten houden, neem dan contact op met info@vlinderstichting.nl, tel. 0317-467346.

Tenzij anders vermeld, is er sprake van normale situaties en gezonde organismen.

Vlinders

tekst 1

Twee vlindersoorten die in Nederland verdwenen waren, zijn sinds 30 juli 1990 weer terug: het Pimperlblauwtje (*Maculinea teleius*) en het Donker pimperlblauwtje (*Maculinea nausithous*). Vlinderliefhebbers lieten op die datum 156 exemplaren los in een natuurgebied, 86 Pimperlblauwtjes en 70 Donker pimperlblauwtjes. Sindsdien verschijnen deze blauwtjes elke zomer weer in behoorlijke aantallen, niet verspreid over het gehele natuurgebied, maar alleen op de plek waar ze uitgezet zijn.

De moeilijkheid om zich te verspreiden over een groter gebied, zit hem vooral in het tweegangen menu van de rupsen van deze blauwtjes. De vrouwtjes leggen hun eitjes op de bloemen van de Grote pimperl en de rupsen leven enkele weken van de zaden van deze plant. Daarna willen ze andere kost, te weten mierenlarven. Maar die mierenlarven worden door agressieve werksters uit de mierenkolonie bewaakt.

De rupsen hanteren geraffineerde trucs om veilig in die nesten te komen. Ze laten zich op de grond vallen en scheiden geurstoffen af die lijken op de geurstoffen van mierenlarven. Elke blauwtjessoort is daarbij gespecialiseerd in een eigen gastheersoort: de rups van het Pimperlblauwtje legt zich toe op de Ruwknoopmier, de rups van het Donker pimperlblauwtje belaaft de Rode steekmier. De rupsen hebben het formaat en het gedrag van een mierenlarf. Op hun rug zit een zoete stof. Daar komen de mieren op af, betasten de rupsen en brengen ze daarna naar hun nest. In het nest zijn de rupsen beschermd tegen kou en vijanden. Bovendien hebben ze daar volop voedsel.

De rupsen hebben huidplooiën om hun kop, waardoor ze kunnen eten zonder dat de werksters iets in de gaten hebben. De rupsen groeien als kool, verpoppen en de nieuwe vlinders verlaten de volgende zomer vroeg op een ochtend het mierennest, vóór de werksters actief zijn.

Het Pimperlblauwtje nam vanaf 1990 de eerste drie jaar in aantal toe, daarna ging het snel bergafwaarts. In 1996 was de stand zelfs terug bij het uitgangspunt van 1990 om uiteindelijk in 2001 een stabiele omvang te bereiken van driehonderd exemplaren.

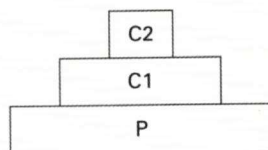
bewerkt naar: Willy van Strien, 'Kieskeurige vlinder vliegt niet uit', de Volkskrant, 6 oktober 2001

- 2p 1 ■ Het Pimperlblauwtje en het Donker pimperlblauwtje zijn op een bepaald niveau in dezelfde groep geplaatst. Is dat op het niveau van genus (geslacht), populatie of soort?
- A genus
B populatie
C soort

- 2p 2 □ Teken het voedselweb, voor zover dat in de tekst wordt beschreven, waarin de rupsen van beide vlinders voorkomen.

Bepaalde informatie omtrent een ecosysteem kan worden weergegeven als een piramide van biomassa (zie afbeelding 1).

afbeelding 1

- 2p 3 ■ Welk van de niveaus in afbeelding 1 is of welke zijn van toepassing op de rupsen van het Pimperlblauwtje?
- A alleen C1
B alleen C2
C alleen P
D alleen C1 en C2
E alleen C1 en P
F alleen C2 en P

Tentoonstellingen

Onderstaande tentoonstellingen van De Vlinderstichting zijn ondergebracht bij ExpoRent.

Informatie over verhuur en beschikbare perioden is te verkrijgen bij ExpoRent, tel. 0481

420164, of exporent@ecomarkt.nl. Of kijk op www.exporent.org.

- Herstel dagvlinders gaat in op achtergronden van de achteruitgang van de dagvlinders en de mogelijkheden die er zijn voor herstel. Huurprijs: € 250,- per vier weken.
- Vlinders in de duinen is een fraai vormgegeven tentoonstelling over het Nederlandse duingebied en de vlinders die daar voorkomen. Huurprijs: € 350,- per vier weken.
- Vlinders in het veenweidegebied behandelt vlindersoorten die kenmerkend zijn voor het veenweidegebied. Huurprijs: € 75,- per vier weken.
- Tuinieren met planten en dieren stimuleert mensen om hun tuin op een natuurvriendelijke manier in te richten en te onderhouden. Huurprijs: € 125,- per vier weken.

De volgende tentoonstellingen van De Vlinderstichting zijn momenteel te zien:

t/m 31 augustus

Vlinders in de duinen

Bezoekerscentrum Doornpanne
Doornpannestraat 1
Koksijde (België)

t/m 30 september

Tuinieren met planten en dieren
De Hortus, Academiestraat 7
Harderwijk